

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หีบหบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) และการวิจัยจากกรณีศึกษา (Case study) ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลแบบเจาะลึกเป็นเฉพาะกรณี

การวิจัยเชิงพรรณนา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ อบต. จำนวน 617 แห่ง ที่จัดตั้งขึ้นในปี 2538 กลุ่มตัวอย่าง คือ อบต. จำนวน 242 แห่ง ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จของ Krejcie และ Morgan (1970: 608)

การสุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) จำแนก อบต. ตามลำดับชั้น ได้ อบต. ชั้นที่ 1 จำนวน 82 แห่ง ชั้นที่ 2 จำนวน 61 แห่ง ชั้นที่ 3 จำนวน 147 แห่ง ชั้นที่ 4 จำนวน 181 แห่ง และ ชั้นที่ 5 จำนวน 146 แห่ง รวมทั้งสิ้น 617 แห่ง

2) เทียบสัดส่วนจำนวน อบต. ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวน อบต. ทั้งหมดแล้ว ใช้สัดส่วนดังกล่าวคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละระดับ ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 242 แห่ง โดยจำแนกตามระดับ 1 - 5 เป็นจำนวน 32 24 58 71 และ 57 แห่ง ตามลำดับ

3) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic random sampling) เพื่อ กำหนด อบต. ที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล จาก อบต. ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 แห่ง ได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ ข้อมูล ดังนี้

- 1) ประธานกรรมการบริหาร อบต. ของ อบต. 242 แห่ง จำนวน 242 คน
- 2) ปลัด อบต. ของ อบต. 242 แห่ง จำนวน 242 คน
- 3) ผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วยโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา (สศ.) ที่อยู่ในเขตพื้นที่ของ อบต. 242 แห่ง ซึ่งมีจำนวน 67 โรงเรียน ได้ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร จำนวน 165

คน ผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ที่อยู่ในเขตพื้นที่ของ อบต. 242 แห่ง จำนวน 242 โรงเรียน ได้ทำการสุ่มแบบง่าย (Random sampling) อบต. ละ 1 โรงเรียน ได้ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร จำนวน 290 คน

4) ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) ของอำเภอที่เป็นที่ตั้งของ อบต. 242 แห่ง ซึ่งมีจำนวน ศบอ. 162 แห่ง จำนวนผู้อำนวยการ ศบอ. 162 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม 3 ฉบับ และแบบสำรวจ 1 ฉบับ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและเติมข้อความ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถามประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล แบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของ อบต. และผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 บทบาทที่ปฏิบัติจริงของ อบต. ความคาดหวังและความพร้อมของ อบต. ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

ตอนที่ 3 บทบาทที่ปฏิบัติจริงของ อบต. ความคาดหวังและความพร้อมของ อบต. ในการจัดการศึกษา

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต.

2.2 แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สภาพการมีส่วนร่วมของ อบต. ในการจัดการศึกษา

ตอนที่ 3 ความคาดหวังต่อบทบาทของ อบต. และความพร้อมของ อบต. ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

ตอนที่ 4 ความคาดหวังต่อบทบาทของ อบต. และความพร้อมของ อบต. ในการจัดการศึกษา

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต.

2.3 แบบสอบถามผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของ ศบอ. และผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพการมีส่วนร่วมของ อบต. ในการจัดการศึกษา

ตอนที่ 3 ความคาดหวังต่อบทบาทของ อบต. และความพร้อมของ อบต. ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

ตอนที่ 4 ความคาดหวังต่อบทบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษาและความพร้อมของ อบต. ในการจัดการศึกษา

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต.

2.4 แบบสำรวจข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของ อบต.

ตอนที่ 2 ข้อมูลศักยภาพของ อบต

วิธีการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) รวมทั้งความเหมาะสมในการใช้ภาษา หลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ และนำไปทดลองสอบถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จริง คือ ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลัด อบต. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) และกรมสามัญศึกษา (สศ.) และผู้อำนวยการศบอ. ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์ และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและแบบสำรวจข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลไปยังกลุ่มตัวอย่าง และขอให้กลุ่มตัวอย่างส่งคืนมาทางไปรษณีย์ ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน – ตุลาคม 2544

จากแบบสอบถามที่ส่งให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,101 ชุด และแบบสำรวจข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 242 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืน 804 ชุด และแบบสำรวจ 147 ชุด รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนเครื่องมือที่ส่งไปและที่ได้รับกลับคืน

เครื่องมือ	ส่งไป	ได้รับกลับคืน	
		จำนวน	ร้อยละ
แบบสอบถาม	1,101	804	73.0
1. แบบสอบถาม ประธานกรรมการบริหาร อบต.	242	147	60.7
2. แบบสอบถาม ปลัด อบต.	242	154	63.4
3. แบบสอบถาม ผู้บริหารโรงเรียน	455	387	85.1
4. แบบสอบถามผู้อำนวยการศูนย์บริหารการ ศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ	162	116	71.6
แบบสำรวจ	242	147	60.7
1. แบบสำรวจข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบล	242	147	60.7

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์คำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

การวิจัยจากกรณีศึกษา

การศึกษาเฉพาะกรณีในส่วนนี้ เป็นการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเจาะลึกในรายละเอียดต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกับข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกรณีศึกษาในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อบต. ที่ได้จัดตั้งขึ้นในปี 2538 จำนวน 617 แห่ง แต่เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยจากกรณีศึกษาที่ต้องศึกษา อบต. และชุมชนของ อบต. อย่างละเอียดลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีศึกษาจาก อบต. จำนวน 2 แห่ง

การเลือกกรณีศึกษา

ใช้วิธีการเลือกแบบ Typical case sampling พิจารณาเลือก อบต. ชั้น 1 ที่ได้จัดตั้งขึ้นในปี 2538 จำนวน 2 แห่ง โดยเลือก อบต. ที่มีบทบาทด้านการศึกษามาก คือ อบต. ที่ทั้งจัดการศึกษาเอง (มีการจัดตั้งสถานศึกษาของตนเอง) และมีส่วนร่วมจัดการศึกษากับสถานศึกษา

ของหน่วยงานอื่น จำนวน 1 แห่ง และ อบต. ที่มีบทบาทด้านการศึกษาน้อย คือ อบต. ที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาเท่านั้น แต่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งสถานศึกษาของตนเอง จำนวน 1 แห่ง

ทั้งนี้ กรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง จะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันโดยใช้เกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณา ได้แก่ ระยะเวลาที่ก่อตั้ง (ปีที่ก่อตั้ง) ระดับชั้นของ อบต. รายได้ ขนาดของพื้นที่ จำนวนประชากร และอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ โดยผู้วิจัยเลือกทำการศึกษากกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง ในจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคกลาง

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของ อบต. ชั้นที่ 1 ทุกแห่งในจังหวัดดังกล่าว ที่ได้รับการประกาศจัดตั้งครั้งแรกในปี 2538 ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10 แห่ง โดยสร้างแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของ อบต. และส่งแบบสำรวจไปยัง อบต. ดังกล่าว เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ขนาดของพื้นที่ จำนวนประชากร และอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ รวมทั้งบทบาทด้านการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ของ อบต.

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลของ อบต. ทั้ง 10 แห่ง และเลือก อบต. ที่มีบทบาททางด้านการศึกษามากและ อบต. ที่มีบทบาททางด้านการศึกษาน้อย โดยพิจารณาเลือก อบต. ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันตามเกณฑ์เบื้องต้นที่กำหนดไว้ข้างต้นไว้อย่างละ 1 แห่ง และลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้แน่ใจได้ว่ากรณีศึกษาที่เลือกไว้ทั้ง 2 แห่ง มีลักษณะใกล้เคียงกันตามเกณฑ์เบื้องต้นที่กำหนดไว้จริงก่อนที่จะทำการศึกษาต่อไป จากการลงพื้นที่สำรวจ อบต. ดังกล่าว พบว่า อบต. ทั้ง 2 แห่ง มีลักษณะต่างๆ ที่ใกล้เคียงกันตรงตามเกณฑ์เบื้องต้นที่ใช้เลือกกรณีศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ลักษณะของ อบต. ที่เป็นกรณีศึกษาตามเกณฑ์เบื้องต้น

อ บ ต . บริบทที่พิจารณา	อบต. คลองบัว (ชื่อสมมติ)	อบต. เสาคิน (ชื่อสมมติ)
ปีที่ก่อตั้ง	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2538
ขนาดพื้นที่	จำนวน 15.39 ตารางกิโลเมตร	จำนวน 11.7 ตารางกิโลเมตร
ที่ตั้ง	จังหวัดหนึ่งในภาคกลาง	จังหวัดหนึ่งในภาคกลาง
ระดับชั้น	อบต. ชั้น 1	อบต. ชั้น 1
รายได้ของ อบต.	จำนวน 25.26 ล้านบาท (ปีงบประมาณ 2544 ไม่รวมเงินอุดหนุน)	จำนวน 22.99 ล้านบาท (ปีงบประมาณ 2544 ไม่รวมเงินอุดหนุน)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

อบต. บริบทที่พิจารณา	อบต. คลองบัว (ชื่อสมมติ)	อบต. เส้าหิน (ชื่อสมมติ)
จำนวนบุคลากรของ อบต.	พนักงานตำบล 14 คน ลูกจ้างประจำ 8 คน ลูกจ้างชั่วคราว 61 คน (ใช้งบ ประมาณของ อบต. จ้างเป็นจำนวน มากเนื่องจากจ้างทำเกาะกลางถนน)	พนักงานตำบล 9 คน ลูกจ้างประจำ 11 คน ลูกจ้างชั่วคราว 13 คน
จำนวนประชากร	จำนวน 12,933 คน จำแนกเป็น ชาย 6,196 คน หญิง 6,737 คน	จำนวน 13,563 คน จำแนกเป็น ชาย 6,399 คน หญิง 7,164 คน
อาชีพหลักของประชากร ส่วนใหญ่	รับจ้างทำงานในโรงงานและรับจ้าง ทั่วไป	รับจ้างทำงานในโรงงานและรับจ้าง ทั่วไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกรณีศึกษา คือ แนวการสัมภาษณ์
ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลัด อบต. และรองปลัด อบต. ผู้บริหารสถานศึกษา
ครูผู้ดูแลเด็กและผู้ช่วยครู และแบบบันทึกจากการสังเกต

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการคัดเลือก อบต. ที่ใช้ในการศึกษาได้แล้ว ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจาก
บัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเข้าทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจาก อบต. ทั้ง 2 แห่ง และสถานศึกษาที่
อยู่ในเขตพื้นที่ของ อบต. ดังกล่าว และได้เข้าพบ ปลัด อบต. ประธานกรรมการบริหาร อบต.
และผู้บริหารโรงเรียนเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนิสิต และที่แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้ง
ขออนุญาต ปลัด อบต. และประธานกรรมการบริหาร อบต. เพื่อเข้าไปศึกษาข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็น
เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์บุคลากรของ อบต. และสมาชิกสภา อบต. และขออนุญาต
ผู้บริหารสถานศึกษาในการศึกษาข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร การเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุม
และสัมภาษณ์ครู ผู้วิจัยได้รับความสะดวกจากผู้บริหารโรงเรียนในการเข้าถึงข้อมูล

ในส่วนของ อบต. คลองบัว ซึ่งเป็นกรณีศึกษาแรกนั้น ปลัด อบต. ได้แนะนำให้ผู้วิจัย ได้รู้จักกับรองปลัด อบต. และประธานสภา อบต. กรรมการบริหาร อบต. พร้อมทั้งอำนวยความสะดวก ในการให้ข้อมูลเอกสารต่างๆ แก่ผู้วิจัย

สำหรับ อบต. เสาหิน ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่ 2 ในระยะแรกผู้วิจัยไม่ค่อยได้รับความสะดวกในเรื่องข้อมูล เนื่องจากในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปนั้นเป็นช่วงที่กำลังมีปัญหาความขัดแย้ง ภายใน อบต. ถึงขั้นจะเปลี่ยนฝ่ายบริหารและย้ายปลัด อบต. ผู้วิจัยจึงทิ้งระยะที่จะไปเก็บข้อมูล อีกระยะหนึ่งเพื่อรอให้เหตุการณ์คลี่คลาย แล้วจึงเข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ ผู้วิจัยได้ลงไปเก็บข้อมูลที่โรงเรียนในเขตพื้นที่ อบต. ทั้ง 3 แห่งก่อน ซึ่งได้รับความร่วมมือ เป็นอย่างดีจากผู้บริหารโรงเรียน ในการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารงานภายใน อบต. และแนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับประธานสภา อบต. ซึ่งเป็นศิษย์เก่าและมีความคุ้นเคยกับโรงเรียน รวมทั้งแนะนำให้รู้จักกรรมการบริหารสภา อบต. 1 คน ที่มาหาผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนี้ผู้บริหาร โรงเรียนอีกโรงเรียนหนึ่งยังได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักสมาชิกสภา อบต. ซึ่งเป็นศิษย์เก่าและเป็น กรรมการโรงเรียนด้วย ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสรู้จักและทำความคุ้นเคยกับสมาชิก อบต. ก่อนที่จะ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ณ ที่ทำการ อบต. และในช่วงหลังที่เหตุการณ์ทางการเมืองคลี่คลายและ มีการเปลี่ยนแปลงฝ่ายบริหารใหม่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็ได้รับความสะดวกมากขึ้น

3.2 ขั้นตอนและระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลกรณีศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่หนึ่ง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของ อบต. ทั้ง 2 แห่ง โดยเริ่ม จากการสำรวจชุมชนเพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของ อบต. และทำแผนที่ของ อบต. และใน ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนอันเป็นที่ตั้งของ อบต. ในอดีต และ สภาพชุมชนของ อบต. ในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ ขนาด ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ ประชากร การตั้งถิ่นฐานและอาชีพของประชากร วิถีชีวิตของคนในชุมชนและวัฒนธรรมประเพณี สถาบันหลัก ในชุมชน และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนนี้ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการศึกษาหลายวิธี ได้แก่ การ ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของ อบต. ประวัติ วัดและสถานที่สำคัญในชุมชน เป็นต้น การสนทนาแบบไม่เป็นทางการกับคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ใน ชุมชนและบุคคลสำคัญในชุมชน รวมทั้งการสังเกตโดยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น งานวัดประจำปี งานทอดกฐิน และการประชุมกรรมการวัด เป็นต้น ในระยะนี้ผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับ อบต. โรงเรียน และประชาชน ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 5 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

ระยะที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา และการบริหารงานของ อบต. บทบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ความพร้อมของ อบต. และปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต. ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร เช่น หนังสือราชการ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ งบประมาณประจำปี แผนพัฒนาของ อบต. ระยะ 5 ปี แผนพัฒนา อบต. ประจำปี รายงานประจำปี รายงานการประชุม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมของ อบต. และชุมชน เช่น ร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมสภา อบต. การประชุมกรรมการสถานศึกษา การประชุมกรรมการวัด การจัดตลาดนัดวิชาชีพระยะสั้นของ อบต. ตลอดจนเข้าร่วมฝึกอบรมวิชาชีพที่ อบต. จัดขึ้น ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ได้นำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐานของ อบต. และนำเสนอไว้ในบทที่ 5

ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก อบต. ทั้ง 2 แห่ง ประมาณ 7 เดือน ในระหว่างเดือน สิงหาคม 2544 – กุมภาพันธ์ 2545 โดยเก็บข้อมูลทั้งจาก อบต. และโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ อบต. ทั้ง 2 แห่งควบคู่กัน โดยสลับกันไป อบต. ละ 2 สัปดาห์ โดยในส่วนของ อบต. เสานหิน ผู้วิจัย เริ่มเก็บข้อมูลที่โรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ก่อนเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงเก็บข้อมูลที่ อบต. เนื่องจากกรณีศึกษาที่ 2 มีปัญหาความขัดแย้งภายใน อบต. จึงไม่สะดวกที่ผู้วิจัยจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าว

3.3 ผู้ให้ข้อมูล (Informants)

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 23 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ดังนี้

1) สมาชิกสภา อบต. ทั้ง 2 กรณีศึกษา จำนวน 11 คน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภา อบต. ทุกหมู่บ้านๆ ละ 1 คน กรณีศึกษาที่ 1 จำนวน 4 คน และกรณีศึกษาที่ 2 จำนวน 7 คน ในจำนวนนี้ ในแต่ละกรณีศึกษาได้เลือกสมาชิกสภา อบต. ที่เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. และประธานสภา อบต. ส่วนสมาชิกสภา อบต. ที่เหลือได้ขอให้ปลัด อบต. ช่วยให้ข้อมูลว่าสมาชิกสภาผู้ใดมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาเพื่อเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูล

2) พนักงานตำบลของ อบต. ทั้ง 2 แห่ง จำนวน 4 คน แยกเป็นกรณีศึกษาละ 2 คน ได้แก่ ปลัด อบต. และรองปลัด อบต.

3) ผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ อบต. ทั้ง 2 แห่ง จำนวน 5 คน ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียนสังกัด สปช. และ สศ. ที่อยู่ในเขตพื้นที่ อบต. กรณีศึกษาที่ 1 จำนวน 2 คน และกรณีศึกษาที่ 2 จำนวน 3 คน (ตามจำนวนโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ อบต.)

4) ครูผู้ดูแลเด็กและผู้ช่วยครู ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อบต. กรณีศึกษาที่ 1 จำนวน 3 คน ได้แก่ ครู 2 คน และผู้ช่วยครู 1 คน

นอกจากผู้ให้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบข้อมูล ได้แก่ ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าอาวาสวัด ประชาชนในชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพสตรี และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบล

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการหลัก 3 วิธี คือ

1) การศึกษาเอกสาร (documentary study) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และใช้วิธีการนี้ทั้งในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการศึกษาบทบาท ของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โดยจำแนกเอกสารที่ศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1.1) เอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและ อบต. เช่น ประวัติเมือง ประวัติวัด และประวัติ อบต. เป็นต้น

1.2) เอกสารเกี่ยวกับ อบต. เช่น กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง กับ อบต. หนังสือราชการต่าง ๆ แผนพัฒนา อบต. รายงานประจำปี รายงานการประชุมสภา อบต. และคู่มือการปฏิบัติงาน เป็นต้น

1.3) เอกสารของราชการที่เกี่ยวข้องกับ อบต. เช่น ข้อมูล กชช. 2 ค ข้อมูล สถิติต่างๆ เป็นต้น

1.4) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต. เช่น ข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ สถานศึกษา รายงานการประชุม และหนังสือราชการต่างๆ เป็นต้น

ในการศึกษาข้อมูลจากเอกสารดังกล่าว ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในส่วนที่พบว่ามีข้อมูล ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงมาถึงเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเท่านั้น

2) การสังเกต ใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non - participant observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มที่ถูกศึกษา ร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน และพยายามทำให้ชุมชนยอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพและบทบาทเช่นเดียวกับตน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถามและการจดบันทึก ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หมายถึง การสังเกตที่ผู้วิจัยสังเกตอยู่ภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมที่ทำอยู่ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2531: 46 - 48)

ในการสังเกตดังกล่าว มุ่งศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1) ศึกษาแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ได้แก่ การสังเกตการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน การสังเกตกิจกรรมสำคัญในชุมชน เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

2.2) ศึกษาสิ่งที่แสดงถึงบทบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อบต. การฝึกอบรมวิชาชีพ การจัดตลาดนัดวิชาชีพเคลื่อนที่ของ อบต. การจัดกิจกรรมของกลุ่มอาชีพสตรี การประชุมสภา อบต. การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของ อบต. ทั้งในส่วนที่เป็นคณะกรรมการบริหาร อบต. สมาชิกสภา อบต. และพนักงานตำบล รวมทั้งเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต ผู้วิจัยใช้ควบคู่กันกับการสัมภาษณ์

ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ เช่น การเข้าร่วมอบรมอาชีพระยะสั้น และร่วมจัดกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็ก เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรม การแสดงออกในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของบุคลากรของ อบต. ทั้งในส่วนที่เป็นสมาชิกสภา อบต. คณะกรรมการบริหาร อบต. และพนักงานส่วนตำบล รวมทั้งเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต.

ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตได้นำมาวิเคราะห์ ไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นวิธีการที่ต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ยังไม่มีผู้รวบรวมมาก่อน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ ตัวผู้วิจัยหรือผู้วิเคราะห์ข้อมูลมักเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์เอง จึงรู้ว่าต้องการข้อมูลแบบใด เพื่อวัตถุประสงค์ใด แล้วจึงตั้งคำถามในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ได้ คำถามจึงเป็นแนวคำถามกว้าง (สุภางค์ จันทวานิช, 2543: 76 - 77)

ในการสัมภาษณ์ดังกล่าวผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ 2 ประการ คือ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการบริหารงานของ อบต. และ (2) ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ อบต. ความคาดหวัง และความพร้อมของ อบต. ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต.

การเลือกบุคคลเพื่อทำการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเริ่มจากการหาข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนและครูว่า ใครในชุมชนที่รู้จักท้องถิ่นดีที่สุด เพื่อเลือกเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานของ อบต. และบทบาทของ อบต. ในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะเจาะจงซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในข้างต้น

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สร้างแนวการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยกำหนดข้อคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดและนำข้อคำถามดังกล่าวไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมเนื้อหา

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาตรวจสอบ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน โดยเปลี่ยนแหล่งที่เป็นบุคคล เวลา หรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2542: 34) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน คือ จากสมาชิกสภา อบต. ผู้บริหารโรงเรียน ครู และประชาชน และตรวจสอบในช่วงเวลาต่างๆ กัน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปจากข้อมูล สำหรับวิธีการหลักที่ใช้ มีดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยพิจารณาเฉพาะเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการเลือกเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ พิจารณาถึงแหล่งที่มาของเอกสารเพื่อความเชื่อถือได้ของเอกสารนั้นๆ

2) การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือวิธีการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น (สุภางค์ จันทวานิช, 2531: 130) ซึ่งใช้กับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential analysis)

ทั้งนี้ ได้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ความคาดหวัง ความพร้อม รวมทั้งปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของ อบต. ที่เป็นกรณีศึกษา